

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(17), 2026

Мукачево

УДК 004.9-049.7:373.3.015.31(045)

Мочан Т.М.

к. пед. н., доцент, доцент кафедри теорії
та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

Бенчак Е.М.

здобувачка вищої освіти спеціальність
013 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

Вербіщук К.В.

здобувачка вищої освіти спеціальність
А3 Початкова освіта,
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто використання цифрових освітніх інструментів у розвитку критичного мислення учнів молодшого шкільного віку. Визначено сутність поняття «критичне мислення» та його значення для формування пізнавальної активності й самостійності школярів. Окреслено дидактичний потенціал інтерактивних платформ, мультимедійних ресурсів і технології «перевернутого класу» у розвитку аналітичних умінь та здатності до оцінювання інформації. Підкреслено важливість педагогічно доцільного добору цифрових ресурсів відповідно до вікових особливостей дітей, що сприяє формуванню інформаційно-цифрової компетентності.

Ключові слова: критичне мислення, початкова школа, молодші школярі, цифрові освітні інструменти, інформаційно-цифрова компетентність, уроки інформатики, цифровізація освіти.

The article examines the use of digital educational tools in developing critical thinking among primary school students. The essence of the concept of “critical thinking” and its significance for fostering cognitive activity and independence of pupils are defined. The didactic potential of interactive platforms, multimedia resources, and the “flipped classroom” technology in enhancing analytical skills and the ability to evaluate information is outlined. Emphasis is placed on the importance of pedagogically appropriate selection of digital resources in accordance with the age-specific characteristics of children, which contributes to the formation of information and digital competence.

Keywords: critical thinking, primary school, young learners, digital educational tools, information and digital competence, informatics lessons, digitalization of education.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активною цифровізацією освітнього процесу, що супроводжується впровадженням інноваційних технологій, цифрових платформ, інтерактивних ресурсів та електронних освітніх середовищ. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема формування критичного мислення учнів молодшого шкільного віку як однієї з ключових компетентностей Нової української школи. Інтенсивний розвиток інформаційного суспільства потребує від особистості не лише здатності отримувати інформацію, а й уміння аналізувати її, оцінювати достовірність, здійснювати відбір необхідних даних та приймати обґрунтовані рішення.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пізнавальної активності, логічних операцій та основ критичного мислення. Саме в цей період закладаються базові навички аналізу, порівняння, узагальнення, формуються вміння аргументувати власну позицію та оцінювати інформацію. Водночас сучасні цифрові освітні інструменти відкривають нові можливості для організації навчальної діяльності, орієнтованої на активне залучення учнів до процесу пізнання.

Особливого значення зазначена проблема набуває на уроках інформатики у початковій школі, оскільки саме цей навчальний предмет має значний потенціал для формування інформаційно-цифрової компетентності, алгоритмічного та критичного мислення, розвитку навичок роботи з інформацією та цифровими ресурсами.

Проблема розвитку критичного мислення учнів початкової школи є предметом дослідження багатьох сучасних науковців. Теоретико-методичні засади формування критичного мислення молодших школярів розкрито у праці А. Плугіної, де дослідниця акцентує увагу на необхідності створення освітнього середовища, що сприяє розвитку пізнавальної самостійності, рефлексії та творчого підходу до навчальної діяльності [3, с. 36–38].

Питання застосування методів розвитку критичного мислення у початковій освіті висвітлено у дослідженні К. Черкашиної. Авторка наголошує, що ефективне формування критичного мислення можливе за умови

використання інтерактивних методів навчання, проблемних ситуацій, дослідницьких завдань та технологій співпраці [4, с. 126–128].

Важливими для дослідження є наукові праці, присвячені використанню цифрових освітніх ресурсів у початковій школі. Зокрема, Т. Олефіренко, О. Матвієнко, Т. Васютіна та Т. Золотаренко аналізують можливості цифрових освітніх ресурсів у професійній діяльності вчителя початкових класів, підкреслюючи їхню роль у підвищенні мотивації учнів, урізноманітненні форм роботи та розвитку пізнавальної активності [2, с. 51–54].

Особливу увагу проблемі формування критичного мислення засобами медіаосвіти приділяють І. Вікторенко та співавтори. Дослідники зазначають, що сучасне освітнє середовище повинно забезпечувати формування в учнів умінь критично сприймати інформацію, аналізувати медіаконтент та протидіяти інформаційним маніпуляціям [1, с. 7–10].

Значний науковий інтерес становить праця, у якій розкрито особливості використання технології «перевернутого класу» на уроках інформатики у початкових класах. Науковці доводять, що така модель організації навчання сприяє активізації самостійної діяльності учнів, розвитку навичок роботи з цифровими ресурсами та підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу [5, с. 26–30].

Попри значну кількість наукових досліджень, проблема використання цифрових освітніх інструментів саме як засобу розвитку критичного мислення молодших школярів потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного узагальнення.

Метою статті є обґрунтування можливостей використання цифрових освітніх інструментів у розвитку критичного мислення учнів молодшого шкільного віку та визначення педагогічних умов ефективного застосування цифрових ресурсів у початковій школі.

У сучасній педагогічній науці критичне мислення розглядається як складне інтегративне утворення, що поєднує вміння аналізувати інформацію, здійснювати логічні операції, оцінювати факти, аргументувати власну позицію

та приймати виважені рішення. Формування критичного мислення учнів початкової школи є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти, оскільки забезпечує підготовку особистості до успішної діяльності в умовах інформаційного суспільства [3, с. 35–36].

На думку А. Плуґіної, розвиток критичного мислення молодших школярів передбачає створення таких умов навчання, за яких учні залучаються до активної пізнавальної діяльності, вчать аналізувати інформацію, формулювати запитання, робити висновки та аргументовано висловлювати власну думку [3, с. 38–39]. У цьому контексті особливого значення набувають цифрові освітні інструменти, які забезпечують інтерактивність навчання, варіативність форм подання інформації та індивідуалізацію освітнього процесу.

Цифрові освітні інструменти є важливим засобом організації сучасного освітнього середовища. До них належать інтерактивні платформи, електронні підручники, мультимедійні презентації, освітні відео, онлайн-сервіси, навчальні ігри, цифрові тренажери та віртуальні дошки. Використання таких ресурсів дає змогу активізувати пізнавальну діяльність учнів, створювати проблемні ситуації, організовувати дослідницьку діяльність та розвивати навички самостійного пошуку інформації [2, с. 52–53].

Дослідники Т. Олефіренко, О. Матвієнко, Т. Васютіна та Т. Золотаренко підкреслюють, що цифрові освітні ресурси сприяють урізноманітненню методів навчання, забезпечують доступ до різних джерел інформації та дозволяють реалізувати діяльнісний підхід у початковій школі [2, с. 54]. Завдяки використанню інтерактивних завдань учні мають можливість не лише засвоювати навчальний матеріал, а й аналізувати інформацію, порівнювати факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Особливий потенціал у розвитку критичного мислення мають уроки інформатики в початковій школі. Саме цей предмет створює умови для формування алгоритмічного мислення, умінь працювати з інформацією, аналізувати цифровий контент та оцінювати його достовірність. Під час виконання практичних завдань учні навчаються знаходити різні способи

розв'язання проблеми, перевіряти результати власної діяльності та здійснювати самооцінювання [5, с. 27–28].

У контексті розвитку критичного мислення доцільним є використання інтерактивних цифрових платформ, зокрема LearningApps, Kahoot, Wordwall, Canva, Padlet, Google Classroom та інших. Такі сервіси забезпечують можливість створення проблемних завдань, інтерактивних вправ, тестів, візуалізацій та колективних проєктів. Виконуючи завдання у цифровому середовищі, молодші школярі навчаються аналізувати інформацію, робити висновки, аргументувати власну думку та співпрацювати з іншими учасниками освітнього процесу.

Важливим аспектом є також використання технології «перевернутого класу», що передбачає самостійне опрацювання теоретичного матеріалу учнями вдома за допомогою цифрових ресурсів, а виконання практичних завдань – безпосередньо на уроці. У дослідженні М. Швардак та Т. Мочан зазначено, що така модель навчання сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку самостійності та формуванню навичок роботи з інформацією [5, с. 29–30].

Застосування технології «перевернутого класу» на уроках інформатики дозволяє значно підвищити ефективність формування критичного мислення. Переглядаючи навчальні відео, презентації чи інші цифрові матеріали, учні вчаться аналізувати інформацію, виділяти головне, формулювати запитання та оцінювати зміст повідомлення. На уроці ж створюються умови для дискусій, практичної діяльності, спільного розв'язання проблемних ситуацій та рефлексії.

Не менш важливим є формування медіаграмотності як складової критичного мислення. У сучасному інформаційному просторі учні стикаються зі значною кількістю інформації, що потребує критичного осмислення та перевірки. І. Вікторенко та співавтори наголошують на необхідності формування в учнів умінь аналізувати медіатексти, розпізнавати маніпулятивний контент та оцінювати достовірність інформації [1, с. 11–13].

Цифрові освітні інструменти створюють широкі можливості для реалізації медіаосвітніх підходів у початковій школі. Зокрема, під час роботи з мультимедійними матеріалами учні можуть порівнювати різні джерела

інформації, аналізувати зміст повідомлень, визначати їхню мету та перевіряти достовірність фактів. Така діяльність сприяє розвитку аналітичного мислення, уважності та інформаційної культури.

Ефективність використання цифрових освітніх інструментів значною мірою залежить від педагогічної майстерності вчителя. Учитель початкової школи повинен не лише володіти сучасними цифровими технологіями, а й уміти інтегрувати їх у навчальний процес відповідно до вікових особливостей учнів та дидактичної мети уроку. Важливо, щоб цифрові ресурси використовувалися не як засіб механічної передачі інформації, а як інструмент розвитку пізнавальної активності та критичного мислення [2, с. 55–56].

Доцільним є поєднання цифрових технологій із методами проблемного навчання, проєктної діяльності, інтерактивного навчання та дослідницьких завдань. Наприклад, під час створення цифрових проєктів учні можуть здійснювати пошук інформації, аналізувати її, систематизувати матеріал та презентувати результати власної діяльності. Така робота сприяє розвитку самостійності, творчості та навичок критичного осмислення інформації [4, с. 128–129].

Отже, використання цифрових освітніх інструментів у початковій школі є ефективним засобом розвитку критичного мислення учнів молодшого шкільного віку. Інтерактивні платформи, мультимедійні ресурси та технологія «перевернутого класу» забезпечують умови для формування аналітичних умінь, медіаграмотності, алгоритмічного мислення та інформаційно-цифрової компетентності. Ефективність їх застосування значною мірою залежить від педагогічної майстерності вчителя, дидактичної доцільності та відповідності віковим особливостям учнів. Поєднання цифрових технологій із проблемним, проєктним та дослідницьким навчанням сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку самостійності та творчості школярів.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на дослідження впливу цифрових освітніх ресурсів на формування медіаграмотності та інформаційної культури молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікторенко І., Валюх О., Михальова А. Модель формування критичного мислення засобами медіаосвіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2023. Вип. 20. С. 5–16. URL: <https://profped.ddpu.edu.ua/article/view/296592>.
2. Олефіренко, Т., Матвієнко, О., Васютіна, Т., Золотаренко Т. Використання цифрових освітніх ресурсів учителем початкової школи. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2023. Вип. 2. С. 50–57. URL: <https://lnk.ua/DLTnfzr0G>.
3. Плугіна А. Теоретико-методичні засади розвитку критичного мислення у молодших школярів. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Вип. 2(8), С. 35–41. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/268048>.
4. Черкашіна К. Застосування методів розвитку критичного мислення у початковій освіті. *Науковий вісник МДПУ*. 2025. № 2(35). С. 125–130. URL: <https://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/3449>.
5. Швардак М. В., Мочан Т. М. Технологія «перевернутий клас» на уроках інформатики в початкових класах. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2024. № 1(10), С. 24–32. URL: <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/njKhNA/issue/view/11/17>.

УДК 37.091.12.011.3-051:159.944:331.101.3(045)

Петак Н.Т.,

здобувачка вищої освіти

спеціальність А1 Освітні науки,

другий (магістерський) рівень вищої освіти,

Мукачівський державний університет

Молнар Т.І.,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти,

Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

У статті розглянуто проблему професійного вигорання педагогів у контексті сучасних освітніх реформ. Висвітлено основні причини виникнення професійного вигорання педагогів, серед яких: психоемоційне перевантаження, організаційні труднощі, недостатній рівень матеріального забезпечення, міжособистісні конфлікти та індивідуально-психологічні особливості особистості. Розкрито основні наслідки досліджуваного феномену, що проявляються на особистісному, професійному та організаційному рівнях і негативно впливають на якість освітнього процесу. Запропоновано управлінські шляхи подолання професійного вигорання, які передбачають оптимізацію навчального навантаження, формування сприятливого соціально-психологічного клімату, впровадження системи психологічної підтримки та забезпечення професійного розвитку педагогів. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу до профілактики професійного вигорання як важливої умови збереження кадрового потенціалу та підвищення ефективності функціонування закладів освіти.

Ключові слова: професійне вигорання, педагоги, емоційне виснаження, педагогічна

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>